

ANY PRUDENCI I AURORA BERTRANA: MÉS ENLLÀ DE L'EFEMÈRIDE

ORIOL PONSATÍ-MURLÀ
Comissari de l'Any Bertrana
oriol.ponsati@udg.edu

La Comissió de Commemoracions de la Generalitat de Catalunya va decretar la commemoració, durant l'any 2017, del 150è aniversari del naixement de Prudenci Bertrana i Compte (Tordera, 1867 - Barcelona, 1941) i del 125è aniversari del naixement d'Aurora Bertrana i Salazar (Girona, 1892 - Berga, 1974), integrant d'aquesta manera tots dos escriptors, pare i filla, en una sola commemoració sota el nom genèric d'«Any Bertrana». L'equip de la Institució de les Lletres Catalanes, dirigida aleshores per l'actual consellera de Cultura, l'Honorable Laura Borràs, va assumir la secretaria tècnica de la commemoració, així com el pressupost de bona part dels actes que es durien a terme.

No és gaire habitual que, sota una mateixa commemoració, es rememorin dos escriptors alhora. Convé no amagar que el caràcter doble de la commemoració representava un repte per al comissariat, ateses les diferències (cronològiques, biogràfiques, estilístiques, etc.) que separen Prudenci i Aurora Bertrana. És obvi que aquest plantejament doble ha implicat un sobreforç per garantir que cap de les dues figures commemorades no es veiés afectada per un tractament desigual. Arribats al terme de la commemoració, però, constatem que, tot i les dificultats i la complexitat que plantejava aquest caràcter doble, s'ha aconseguit amb escriure l'objectiu de reforçar mútuament les dues figures, de tal manera que, especialment, el coneixement de la vida i l'obra d'Aurora Bertrana (que partia d'una posició menys avantatjada que Prudenci Bertrana en termes de coneixement i reconeixement públic) s'ha aconseguit consolidar fins a tal punt que es fa difícil d'imaginar que s'haguessin pogut obtenir resultats més eficaços mitjançant commemoracions separades.

Més enllà de la seva vinculació familiar, Prudenci Bertrana i Compte i la seva filla Aurora Bertrana i Salazar reflecteixen, de manera complementària, un enorme ventall d'aspectes de la cultura i la literatura catalanes del segle xx. El modernisme, la genuïtat de la vida rural contraposada a l'ofec de la ciutat, la profusió de vocabulari extret de la parla viva i convertit en material literari, el binomi pintura-literatura, en Prudenci Bertrana; el cosmopolitisme, la literatura de viatges, la ruptura amb els motlles de gènere, la guerra i l'exili, el binomi música-literatura, en Aurora Bertrana són només alguns dels aspectes que la commemoració ens ha permès recuperar.

No hem d'oblidar que Prudenci Bertrana és a bastament conegut com a autor de *Josafat* (1906), una de les obres que ha gaudit de més reedicions en català du-

rant el segle XX i que compta amb traduccions a l'alemany, a l'italià, al castellà, a l'occità, al francès, a l'anglès i al rus. Això no obstant, la major part de la resta d'obra seva havia caigut pràcticament en l'oblit. Quant a Aurora Bertrana, en el moment d'iniciar-se la commemoració, només existien tres obres seves *vives* en catàlegs editorials: els dos volums de les seves *Memòries* («Biblioteca Josep Pla» de la Diputació de Girona) i les dues novel·les del cicle de post Segona Guerra Mundial *Tres presoners* i *Entre dos silencis* (El Club Editor). En aquest sentit, la commemoració havia de posar-se com un dels seus principals objectius la reactivació editorial de tots dos autors. Ja el 2013, Edicions de la Ela Geminada va emprendre, sota la direcció editorial de Xavier Pla i Oriol Ponsatí-Murlà, el projecte «Biblioteca Prudenci Bertrana», que contemplava la publicació, en cinc anys (2013-2017), de la narrativa completa, tots els contes i totes les novel·les, de Prudenci Bertrana. Com a resultat d'aquest projecte, a inicis de 2017, s'havien publicat, ja, les novel·les de Bertrana *Violeta*, *Josafat*, *Nàufrags*, *Tieta Claudina*, *Jol Memòries d'un metge filòsof*, *L'hereu* i un volum de gairebé mil pàgines que recollia tots els contes de Bertrana. Al llarg de 2017 van aparèixer *L'illa perduda*, *L'impenitent* i *El vagabund*, que completaven el projecte. En aquest sentit, disposàvem, de bell antuvi, d'una garantia bàsica per a qualsevol commemoració: que la seva obra es trobava a l'abast del públic lector, en edicions recents, assequibles i d'una gran qualitat filològica. A tot aquest gruix d'edicions d'obres de Prudenci Bertrana s'hi ha pogut afegir, a més, la primera biografia publicada sobre l'autor, encarregada per la Institució de les Lletres Catalanes a Xavier Sanjuan i publicada dins la col·lecció «Lletres Catalanes» de la ILC.

La situació editorial de partida d'Aurora Bertrana, en canvi, era força diferent i es feia necessària la complicitat del sector editorial per donar un nou impuls a les seves obres. La primera fita, en aquest sentit, ha estat la doble reedició de *Paradisos oceànics*, en català i en castellà, publicat pel segell Rata Books. Aquesta edició no només ofereix el text complet de l'obra, sinó també un ampli extracte dels fragments de les *Memòries* d'Aurora Bertrana que parlen de la Polinèsia, així com diversos paratextos a càrrec de Josep M. Fonalleras, Iolanda Batallé, Oriol Ponsatí-Murlà i Jenn Díaz. És de justícia ressaltar que una edició tan completa ha estat possible només gràcies a la convicció i la implicació de l'editora Iolanda Batallé. El compromís editorial de Rata Books amb Aurora Bertrana, però, va més enllà d'aquesta obra i ens hem de felicitar que tingui previst publicar, també, l'altre gran llibre del cicle de viatges de l'escriptora, *El Marroc sensual i fanàtic*, que apareixerà també en doble edició catalana i castellana.

Durant l'any 2017, l'editorial Club Editor ha donat, també, un nou impuls a la novel·la de guerra *Tres presoners*. Ho ha fet en la seva col·lecció «Club Editor Jove», amb un nou postfaci, encarregat expressament per a l'ocasió a la Dra. Marta Pasqual. Aquest reedició representa una peça clau de la commemoració, no només pel nou impuls editorial que representa d'una obra clau d'Aurora Bertrana, sinó perquè la seva inclusió en una col·lecció adreçada principalment al públic lector de batxillerat complementa una de les línies de treball en les quals el comis-

sariat ha estat insistint al llarg dels últims mesos: la necessitat d'incloure Aurora Bertrana en el catàleg de lectures de primer de batxillerat.

D'altra banda, l'editorial Males Herbes ha adquirit els drets de la novel·la de ciència ficció *La ciutat dels joves*, publicada per primera vegada el 1971 i que no havia conegut cap reedició des d'aleshores. Aquesta obra coneixerà també una edició en castellà (traducció de Sílvia Roig) que serà publicada per l'editorial nord-americana StockCero (Florida). Tant una com l'altra edició podran incorporar, per primera vegada, totes les supressions introduïdes en l'original per la censura franquista.

Encara en el capítol de reedicions d'obres d'Aurora Bertrana, l'editorial especialitzada en literatura de viatges Tushita Edicions ha adquirit els drets del llibre de narracions *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*, l'última edició de la qual era de l'any 1980.

Més enllà de les publicacions aparegudes de i sobre Prudenci i Aurora Bertrana, la commemoració ha suposat la programació de desenes d'actes arreu del territori. L'èxit de qualsevol commemoració és directament proporcional a la quantitat d'agents culturals (ajuntaments, biblioteques, museus...) que la fan seva i incorporen en la seva programació actes directament vinculats a l'efemèride. En aquest sentit, convé destacar el programa d'actes desplegat tot al llarg de l'Any Bertrana per la vila natal de Prudenci Bertrana, Tordera, i la ciutat natal d'Aurora Bertrana, Girona, però també de poblacions amb les quals els dos escriptors van tenir vinculació directa, com Barcelona, Riudarenes, Berga, Vilada, o Sant Pere Pescador.

Resultaria impossible, aquí, proporcionar una relació detallada de tots els actes que es van portar a terme durant l'Any Bertrana. Convé destacar, però, les dues grans exposicions que van tenir lloc a Girona. En primer lloc «Prudenci Bertrana, pintor» (Museu d'Art de Girona, de l'11 de maig a l'1 d'octubre del 2017), de la qual va ser comissària Carme Clusellas, que va representar la retrospectiva més important mai duta a terme d'obra pictòrica de Prudenci Bertrana i de la qual ha quedat un immillorable catàleg. L'exposició va rebre un total d'11.958 visitants.

Clausurada la mostra del Museu d'Art, el Museu d'Història de Girona inaugurava «El desig de viure i d'escriure: Prudenci i Aurora Bertrana», una exposició de gran format sobre la vida i l'obra dels dos escriptors, el comissariat de la qual es va encarregar a Blai Gasull, Glòria Granell, Xavier Pla i Neus Real, que es va poder visitar entre el 28 d'octubre del 2017 i el 22 d'abril del 2018, i que van rebre 2.479 visitants.

És igualment obligat mencionar el Simposi Internacional Prudenci i Aurora Bertrana, que va tenir lloc el 23 de març del 2018 a l'Institut d'Estudis Catalans, organitzat per la Institució de les Lletres Catalanes, la Universitat de Girona i l'Institut d'Estudis Catalans, sota la direcció científica dels doctors Laura Borràs, Xavier Pla, Oriol Ponsatí-Murlà i Mariàngela Vilallonga, i que va permetre recollir, des d'una perspectiva acadèmica, els fruits madurs de les investigacions dutes

a terme al llarg dels mesos precedents amb motiu de la commemoració. Les intervencions d'aquest simposi seran properament publicades per la ILC.

Les biblioteques públiques són un aliat central en la commemoració de qualsevol escriptor. La col·laboració efectiva de biblioteques d'arreu de Catalunya en l'Any Bertrana ha tingut, principalment, dos eixos: d'una banda, els clubs de lectura dedicats a Prudenci Bertrana (26) i a Aurora Bertrana (14). I, de l'altra, l'acollida per part de 52 biblioteques de la doble exposició itinerant «Prudenci Bertrana: l'ideari bàrbar» i «Aurora Bertrana: el virus de l'aventura», produïda per la ILC i de la qual va ser comissari Blai Gasull.

Com qualsevol altra commemoració literària, l'Any Bertrana ha perseguit l'objectiu —i estem convençuts que l'ha assolit— de sembrar la llavor del coneixement, el reconeixement i la plena incorporació al nostre patrimoni literari de les figures de Prudenci i Aurora Bertrana. Una commemoració dura oficialment un any, però els seus efectes han de perdurar i estendre's al llarg dels anys següents. Tota la tasca desenvolupada s'ha dut a terme des d'aquesta visió a llarg termini i la perspectiva que ja en tenim a dia d'avui ens permet afirmar, amb satisfacció per la feina acomplerta, que l'esforç esmerçat ha valgut la pena.